

Г. СЕНЬКО

НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ-ЧАСТІВКИ

ПРО

НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНУ БОРОТЬБУ 1917-21 рр.

« П Е Р Е М О Г А »

Буенос-Айрес

1953

2366
О-П-5-47

Г. СЕНЬКО

НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ=ЧАСТІВКИ

ПРО

НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНУ БОРОТЬБУ 1917-21 рр.

« П Е Р Е М О Г А »

Буенос-Айрес

1953

Перша світова війна 1914-18 років показала поневоленім народам всю гнилизну московської імперії. Царська Росія не могла вирішити внутрішніх національних і соціальних проблем. Вона являла собою тюрму наповнену поневоленими народами. Для втримання цієї тюрми і рабської покори підданих існували каторги, шибениці та різки. Революція 1905 року не розв'язала навіть аграрного питання. Царська родина до останніх своїх днів залишилася найбільшою землевласницею Росії. Державний апарат був обсаджений казнокрадами і пройдисвітами. При самому царському дворі робилися страшні закулісні махінації. Цар був нездатний оздоровити державний апарат, дати порядок країні шляхом проведення радикальних реформ. А таких реформ вимагали поневолені Московою народи і, в першу чергу, армія, що використовувалась нездарними царськими генералами, як гарматне м'ясо. І тому не диво, що основною силою в лютневій революції 1917 року була армія, що складалася в переважній своїй більшості, з народів поневолених Московою. Протягом трьох днів було вирішено долю московського самодержавія. Першими були українці — солдати Волинського полку, що і повернули свою зброю проти царату. В революційну боротьбу включилися всі, без винятку, поневолені народи і на руїнах московської імперії почали створювати вільні національні держави: Литва, Латвія, Фінляндія, Україна, Польща, Грузія, Вірменія, Білорусь та інші.

На четвертий день по російській революції в Києві була створена Українська Центральна Рада, як ор-

ган Всеукраїнської влади. На голову Центральної Ради було обрано відомого історика професора М. С. Грушевського. Всім відомо, що українці прийняли революцію 1917 року з ентузіазмом. Це тому, що московські царі застосовували всіх форм утиску українського народу (соціального і національного, кінчаючи масовим народобивством на будовах міст та військових укріплень). Московський імперіялізм від самого початку Переяславської Умови 1654 року намагався тлумачити цю умову по-своєму, себто по імперіялістичному, щоб повністю знищити всі права українського народу на його самостійне, незалежне існування. Москва перейменувала назву нашої держави Україна на "Малоросія" (а вони — Великороси — оберменш), а пізніше і це знищила, сказавши устами міністра Валуєва, що ніякої України "не було, нет і быть не может", а існує "руській народ". Ось чому українці активно сприяли розвиткові революційних подій в Україні. Вони сподівались, що революція принесе всім краще життя, волю, свободу та навіки знищить рабство в Україні, яке протягом понад 200 років насаджувалося московським імперіялізмом.

Про ті історичні дні є приповідка-частівка, яка вітає повалення московського царя Миколи II:

"Слава Богу! На Вкраїні —

Проминуло горе!

Не псеєрне цар Микола

Де нас вже ніколи!"

(Записано від Василя Сенченка — на Придлуччині).

Авторитет Центральної Ради щоденно зростає. Український національно-революційний рух набуває міцної політичної сили. Праця Центральної Ради була дуже відповідальна і тяжка тому, що в ті дні Україна переживала, до певної міри, двовладдя. Поряд Центральної Ради ще були губернатори, поставлені Тим-

часовим урядом, які виконували розпорядження своїх зверхників. Але ці губернатори значного впливу не мали. Центральна Рада на перших початках свого існування була тим наріжним каменем, з якого починала відбудовуватися українська державність. Вона була будителем національної свідомості серед нашого народу.

Революційні події впливали й на пробудження національної свідомості. В кожному українському місті відбувалися мітинги, збори, наради тощо. Як гриби після дощу, виростали професійні, станові, кооперативні та інші організації українського народу, що ставали тією основою, на яку спиралася Центральна Рада. Найбільше відбулося всяких з'їздів в Києві, що своїми розмірами і настановами були загальнонаціональними. Майже на всіх з'їздах ставилось вимоги земельної реформи та вільного національного розвитку.

Більш активні і свідомі українці закликали народ до боротьби з рештками московських порядків і виконавцями їх в Україні:

**“Вставай Гаврило і Данило,
Беріть кочерги й рогачі, —
Гоніть кацапів з України,
Щоб не псували нам харчів!”**

(Записано від М. Павленка — Чернігівщина).

А в другому варіанті цього заклику в останньому рядку говориться:

**“Гоніть кацапів з України,
Щоб подешевшали харчі!”**

(Записано від П. Роєнка — Київщина).

Цей заклик не був звернений проти всієї російської меншини в Україні, тільки проти тих, які забули, що вони живуть не в Московщині, а в Україні, серед українського народу, і їдять його хліб. Московські провокатори так говорили: “раз ви хочете будувати

Україну, то нас, русских, будете всіх вигонити в Московщину..." Вони забули, що господарями на своїй землі мусять бути українці, а не московські зайди. Імперіялістична Москва очолена республіканським урядом і слухати не хотіла про те, щоб дати українцям будьякі права. Причину цієї нехоті свідомі українці розуміли дуже добре. Москалі, хоч і "оновилися" революційними подіями, але ще міцно трималися старих імперіялістичних традицій "єдиної і неделимої Росії", а через це вважали й Україну своєю складовою частиною. За московськими імперіялістичними приписами (навіть забарвленими революційними фарбами), українці мали тільки мовну відмінність, так зв. "малоросійське наречіє". Ввесь час нашої національної революції москалі ігнорували нас, як окрему націю, що має свою багатовікову культуру, свій побут, свої етнографічні кордони і т. д. І наперекір імперіялістичним прагненням москалів українці співали приповідку:

**"Я на бочці сиджу
Під бочкою каша,
Не думайте москалі,
Що Вкраїна ваша!"**

(Записано від В. Дяченка — Полтавщина).

Маленька групка малосвідомих українців орієнтувалася на ласку московських "демократів", що були тоді при владі. Ця групка сліпо вірила в демагогічні промови і обіцянки імперіялістичних крутіїв Тимчасового уряду. Вони вже були так зжилися з своїм становищем поневолених, що вихваляли все, що московське, а своє, рідне — ганьбили. Про людеї такої московської орієнтації, що намагалися вести визвольну боротьбу України на маніві, тогочасна приповідка-частівка говорить:

**"Україно ж моя —
Куди ж котишся?"**

**Москві в руки попадеш
Не воротишся!**

(Записано від Олени Б-ї — Бахмач).

Багато людей вітали російську революцію і вірили в справедливість її гасел. Вони вірили в демократичний лад, який забезпечить їм повну свободу слова, друку, зборів, організацій, як також рівність всіх пригноблених перед законом. Ці люди вважали, що навіть, коли Україна буде тільки автономною то й тоді можна буде зупинити русифікацію шляхом відкриття початкових, середніх та вищих шкіл українських, самоурядування українське з українськими урядовцями, які добре знають свою батьківщину і її потреби. Але й ці, помилково думаючі люди, прозріли тоді, коли “демократичний” Тимчасовий уряд відмовився дати українцям автономію. Московські “демократи” вважали, що коли дати українцям автономію, це значить признатися перед світом, що українці — це окрема національність. Внаслідок цього вони можуть втратити український хліб, сало, цукор, вугілля, залізо й інші багатства української землі, які безкоштовно забирали від “меншого брата”, примушуючи місцеве населення голодувати. Про ці московські грабунки залишилась українська приповідка:

**“Україно ж моя,
Хлібородная —
• Москві хліб віддала,
А сама голодная!”**

(Записано від П. Вернигори — Полтавщина).

Представники Тимчасового уряду в Україні, при допомозі московських військ, поводитися дуже вороже з корінним українським населенням. Вони просто грабували населення, забираючи серед білого дня в селян хліб і худобу. Про ці насильства московських “демократів” свідчить ось ця приповідка-частівка:

**“Як не було забастовки —
Пекли люди хліб з вальцовки¹⁾,
Як республіку зібрали —
Хліб з амбарів ввесь забрали!”**

(Записано від М. Скрипниченка — Ізюмщина).

Московські “демократи” були по своїй природі імперіялістами (від есерів починаючи і большевиками кінчаючи). Через це вони не могли погодитись на таку автономію України, якої хотіли українці, а ввесь самостійницький рух хотіли звести тільки до національно-культурної автономії. Така імперіялістична постава московських “демократів” до українського питання пробудила стихійну силу загальної єдності українців усіх партій, віровизнань, та суспільних верств народу. Московські “демократи”, а зокрема їхні соціалісти, проповідували препарований ними інтернаціоналізм, який вимагав від українських однодумців відречення від своєї нації в користь “старшого брата” — москаля. Вони за всяку ціну намагалися затримати Україну при московській імперії, щоб Україна залишилася й надаліше ними поневоленою.

Першою, що зрозуміла цей стан поневолення народів московською тюрмою, була українська інтелігенція, що вийшла з селянських родин, з родин сільських учителів і священників, адвокатів і лікарів та дрібних поміщиків. Це ті люди, які будили національну свідомість серед свого народу, — вони з нього вийшли, його любили і працювали для нього. Хоч в ті часи була вимога автономної України, але українці під автономією розуміли повну українізацію національного життя, починаючи від родини і найвищими уставами кінчаючи. Наперекір московським соціалістам працювали більшовики на чолі з Ленінцом, що поборюю

¹⁾ Вальцовка — біле борошно

вали тих соціалістів і прикидалися друзями бувших поневолених народів, а зокрема українців. Але їхній, замаскований, в той час, імперіялізм, добре зрозуміли національно свідомі українські селяни, які оцінили тогочасне становище такою приповідкою:

**“Вся влада Советам,
Земля вся кадетам,
Гроші — большевикам,
А працювати — мужикам”.**

(Записано від Юрка Ш—., — Чернігівщина).

Тогочасні українські партії і організації, що входили в склад Центральної Ради, вірно зрозуміли замасковану тактику московських “демократів”, і тому почали вимагати повного національного визволення з-під московського поневолення. Московські соціал-демократи (меншовики) намагалися через українських “всьоравновщиків” послабити Центральну Раду з середи, щоб цим її скомпромітувати, як всеукраїнську репрезентацію українського народу. Це було потрібне москалям для того, щоб цілому скомпромітувати національно-визвольну боротьбу нашого народу перед зовнішнім світом. Про ті події народна приповідка-частівка говорить:

**“Гей, яблучко,
Бійся Каїна!
Хай живе вічно
Молода Україна!”**

(Записано від Андр'яна С-ка — м. Київ).

Українська Центральна Рада з дня на день зміцнювала свої позиції в народі, бо в той час в багатьох містах адміністративне управління ще знаходилося в руках Тимчасового уряду. Це становище дуже дратувало московських “демократів”, які не хотіли позбутися провідного становища в Україні. На словах вони проголошували промови про братерство і рівність на-

родів, а на ділі робили все, щоб перешкодити українській національно-визвольній боротьбі. Вони знали, що коли українці виборють для себе державу, то прийде кінець московському пануванню, а в першу чергу тим московським зайдам, що намагалися тримати в "покорі" наш народ при допомозі московських окупаційних органів (що нахвалялися своєю расовою вишністю — "істинно русских людей"). Це ж вони й були основою "чорної" сотні в Україні. Московські демократи найшли спільну мову з чорносотенцями в поборюванні українського національного руху. Вони приміювали всі засоби й методи своєї ганебної боротьби. Але проти цих "союзників" щораз голосніше почали лунати голоси українців, домагаючись вже не культурної автономії, чи федерації, а повної незалежності від Москви, щоб повністю використати всі свої національні сили в будові української держави. Це було загально-національне піднесення, що й знайшло своє відображення в приповідці:

**"Гей, яблучко
Наливається,
Україна молода —
Укріпляється!"**

(Записано від Степана П-на — Сумщина).

Зміцнення українських позицій видно хоч би й з того, що майже стихійно по всьому просторі Московщини проходила українізація війська, не дивлячись на заборону Тимчасового уряду і гістеричний крик прем'єр-міністра, пана Керенського. Солдати українці, не дивлячись на те, де вони перебували, — на території України, чи Московщини, — формувалися в українські національні частини. Першим створився в Києві український полк імени Богдана Хмельницького. Солдати цього полку в той час співали:

**“Коли ми воювали
Із німцями “на славу”,
Тоді нас продавали,
Наліво і направо!”**

(Записано від інженера П. Р. — м. Київ).

Українська Центральна Рада в усьому підтримувала домагання військовиків і захищала їх від нападів московського Тимчасового уряду, який і далі намагався безоглядно експлуатувати Україну. Всім відомо, що за роки війни господарство в Україні підупало. Фізично здорових людей і худобу забирали для потреб фронту. Посівна площа зменшилась і кількість випroduваного хліба також. Гроші були обезцінені, а москалі намагалися забрати в селян продукти і хліб по “твердих” цінах. З приводу такого стану витвореного в Україні, серед селянства була поширена приповідка:

**“Був Микола дурачок, —
Була булка п'ятачок.
Як настала Республіка —
За рубля немає бублика!”**

(Записано від Вол. Савченка — Чернігівщина).

Але далі вже не можна було терпіти порядкування московських наїзників в Україні. Москалі й надалі безконтрольно розпоряджались життям мільйонів українців і їх майном. На Українську Центральну Раду вони дивилися, як на чужинецький витвір²⁾. Грошей не відпускав Тимчасовий уряд для місцевих українських національно-культурних потреб і не числився з українським національно-визвольним рухом. Це примусило Центральну Раду проголосити І Універсалом, 23 червня 1917 року, Автономію України. Тоді ж

²⁾ Тоді називали українських самостійників “германско-австрійськими шпіонами”, а тепер — “фашистами” і “галічанамі”.

було й обрано перший український демократичний уряд, так званий Генеральний Секретаріат. Тоді ще було багато прихильників "федерації з Москвою". Але цей федералізм вибили українцям з голови самі ж москалі. Вони не хотіли визнати ніякої федерації, застосовуючи колоніальну політику в Україні. Назвою "федерація" вони тільки обманювали легковірних українців і наївний світ.

Московські імперіялісти були приголомшені вісткою про I Універсал. Що означало для них проголосити автономію? Це означало — відібрати право москалям господарювати в Україні! Голова московського Тимчасового уряду, пан Олександр Керенський, щоб знищити український національно-визвольний рух, дав таємний наказ своїй прокуратурі виарештувати в Києві весь склад Генерального Секретаріату. Це, на його думку, було більш демократичніше, ніж вдсволнити домагання українського народу.

Про цей акт 23 червня 1917 року збереглася приповідка-частівка:

**"Гей, яблучка
Розкотилися,
Україна від Росії
Відділилася!"**

(Записано від Євченка Миколи — Конотопщина).

Але свого ганебного наказу пан Керенський не здійснив, бо довелося передати владу більшовикам, яких вважав послідовними імперіялістами, що зуміють насиллям зібрати під владу Москви всі неросійські народи. Чим більше було безсилля пана Керенського, тим більше він злостився на український національно-визвольний рух. А безсилля це щоденно зростало тому, що в середині Московщини назрівала більшевицька революція. Керенський і К⁰ були поставлені перед фактом неминучості більшевицької революції. Треба бу-

ло або визнати самостійні республіки і використати їх силу в боротьбі з більшевизмом, або без бою здати позиції більшевикам. Керенський обрав останнє. Про Керенського залишилася в Україні недобра слава. Догосподарився, казали, так, що коробка сірників коштувала мільйон “рублей”. Більш заможні селяни щотижня накривали свої столи “сороківками”, а про самого Керенського співали в приповідках-частівках:

**“Як Керенський у нас був
Дуже добре керував,
З паперу грошей наробив, —
Собі золото забрав!”**

(Записано від В. Дніпрового — Київщина).

В революційну ситуацію було дуже вдало розподілено ролі між москалями. В національному питанні вони були всі однозгідні, не дивлячись, якої хто з них був партійної фарби. В першу чергу кожен з них був імперіялістом, а потім вже: монархістом, кадетом, есе-ром, соціялістом-меншевиком чи більшевиком. Найбільш підступно виступали більшевики на чолі з Леніном. Всім поневоленим народам був добре відомий імперіялізм Тимчасового уряду, але Ленін, виступаючи проти Тимчасового уряду, прикривав свій червоний імперіялізм плащиком “свободи і равенства” всіх поневолених народів. Він демагогічно давав різні обіцянки, щоб тільки привернути собі прихильність немосковських народів, обіцяючи їм повну свободу “вплоть до отделенія”. Так уряд пана Керенського 7 листопада 1917 року, без серйозної боротьби, передав владу московським більшевикам на чолі з Леніном. Про цю полію народ говорить в своїй приповідці-частівці:

**“Гей, яблучко,
Куди котишся?”**

Влада Керенського — Не воротиться!

(Записано від Якова Псалтиря — Роменщина).

Московські агенти на території України насаджували розбрат серед нашого народу, щоб українці трималися “федерації з Москвою”, “все с общего котелка елі”, “вся власть советам”, бо ж, “одна вошь нас ела”, “вся земля крестьянам” і т. д. Цими гаслами орудували нахабні і віроломні московські більшовики, щоб за всяку ціну втримати Україну в колоніальній залежності.

17 грудня 1917 року московський “Совет Народних Комісаров” видав ультиматум Українській Центральній Раді домагаючись, щоб вона на протязі 48 годин виконала такі умови: 1) Пропустила через територію України московські частини з Західного фронту; 2) Вивезти з України запаси амуніції і продуктів з магазинів царських армій; 3) Припинити негайно просування на Дін і Кубань військових частин вороже наставлених до Російської Совітської Республіки... і т. д... В противному випадкові ці домагання будуть здобуті збройною силою. Цей ультиматум підписав В. Ленін. Цим було виявлено правдиве обличчя більшовиків та як вони розуміють “самоопределение” (націй) вплоть до отделения”. Вже в той час більшовики мали добре вишколену армію з москалів, китайців і латишів для окупації України. Ворог своїми переважними силами пішов в наступ, 4 Універсалом 22 січня 1918 року було проголошено Центральною Радою державну самостійність України. Україна в той час ще не мала достатньої кількості армії, щоб боронити свою державу.

Але уряд Української Народної Республіки не побоявся і відповів Москві, що буде боронити свою незалежність також силою зброї (хоч частина українців)

їнських громадян думала, що “революційна” Москва не поступить так віроломно). Про цей віроломний вчинок червоної Москви красномовно говорить тогочасна приповідка-частівка:

**“Ленін кору дере,
Троцький лапті плете³⁾
Всю комуни обуває,
На Вкраїну посилає!”**

(Записано від М. Пономаренка, село Омбиш — близько ст. Крут).

Совітська Москва почала свій наступ на Україну в кількох стратегічних напрямках майже одночасно. Головним командувачем червоно-московських військ був Антонов-Овсяненко, в розпорядженні якого було зосереджено 3 військові групи: 1) Білгородська (щоб наступати на Харків, Полтаву, відтак опанувати весь південь України). 2 група насувалася з Брянська на Конотоп, Бахмач-Київ (на чолі цієї групи був Муравйов). 3 група наступала під командою Ремньова, що насувалася з Гомеля на Чернігів-Київ.

Проголошення самостійності України 22 січня ще більше роздратувало червоних імперіялістів і вони пустили в наступ всі свої сили. Українська армія почала відступ перед переважаючими силами ворога. Харків-Полтава і Кременчуг-Ромодан були обсажені гайдамацьким конем Симона Петлюри і Січовими Стрільцями Євгена Коновальця. Райони заатаковані з Білгороду були здані більшовикам. Зголоднілі полчища красногвардійських орд посувались в Україну. В той час вони наспівували свою “пролетарську частушку-бодрячок”:

³⁾ Лев Давидович Троцький був першим військовим Комісаром Совітської Москви і на мітингах міг “плести лапті” — говорили солдати — по 3-4 години.

**“Мі буржуєв разобйом
На Україну жіть пойдьом!
На Україне лучше жіть —
Есть что кушать і что пійть!”**

Для оборони шляхів вступу до Києва було послано найбільш патріотичну молодь, що була в школі українських старшин. Вони боронили ст. Бахмач, а пізніше віддали своє життя в обороні станції Крут. В крові кращих синів нашого народу ворог потопив волю українську. В перших днях лютого 1918 року окупанти захопили столицю України — Київ. В своєму рапорті по телефону в Москву Леніну говорив командувач “красної гвардії” Муравйов: “Власть в Києве установлена с помощью штыков і передана Советам України”. А через декілька днів цей же Муравйов видав наказ, в якому говорилося: “Ми несем советскую власть с дальокого севера на остриях своїх штыков, і где ейо устанавлиаем, поддерживаем сілою штыков”, Все, що українське, було придушене. Наша столиця в пожарі і крові. Місто було в руках красногвардійців. Вистачало “доказів” для розстрілу, як тільки людина говорила українською мовою. Український козачок і гопак були замінені московською “баринькою”⁴⁾. Київ говорив на “общепонятном языке”, а з нічних закладів вилітали звуки з московської “трёхрядкі”, для якої приспівували з прихрпом:

**“ В меня лапті с рагоза
Не боятя мароза,
В меня лапті с хвоща,
Не боятя доща!”**

Їх змінляли пісні новоприбувших московських Клеопатр, що прийшли в Україну з красногвардійцями:

⁴⁾ Баринька — московський танець.

**“Єслі парні не возьмут —
Вийду за Чечеріна! . .” ⁵⁾**

Через декілька днів після встановлення совітської влади в Києві, московська окупаційна влада посилає на села комуністичних пропагандистів і агітаторів, щоб селяни везли хліб до Києва. Агітатори говорили, що буржуазію вже прогнали, але пролетаріят їсти хоче. Але хліб йшов не на голодування київського пролетаріату, його везли тільки до київської станції і відправляли до Москви. Хліб брали в селян при допомозі озброєних красногвардійців, накладаючи на кожне село певну кількість хліба, як контрибуцію. Ця контрибуція найшла свій вияв у першому знищенні наших заможних селянських господарств.

Про ці грабунки українських селян червоно-московськими імперіялістами добре свідчить ось ця приповідка-частівка:

**“Гей, яблучко
Револуції!
Із села деруть —
Контрибуції!”**

(Записано від М. Писаного — Остерцінна).

Слід відмітити, що окупаційна влада оголосила не дійсними українські гроші, а про Центральну Раду і Генеральний Секретаріат оповіщалося, що вони скасовані. Всіх, хто визнавав владу Центральної Ради і її уряду, оголошувалося, що вони підлягають карі, як зрадники “вітчизни і революції”. Все майно Центральної Ради і її урядовців було skonфісковане. До Києва прибув у повному складі препарований Москвою т. зв. “Харківський уряд”. Зв’язковим з московським

⁵⁾ Чечерін — Совітський Комісар закордонних справ.

урядом був призначений В. Затонський⁶). Людність України перелякалася нової “народної” влади і мала тільки одне прагнення: — зберегти життя. Черги за продуктами харчування біля крамниць доходили до грандіозних розмірів⁷). Серед людей появилися тоді такі приповідки-частівки:

“Був Микола дурачок —
Була булка п'ятачок.
А як прийшли комуністи,
То не було чого їсти!”

(Записано від Шута Павла — Батуринщина).

Або ось другий варіант:

“Були царі, були пани,
Стали комісари,
Що на нашій Україні
Все позабирали!”

(Записано від Упиряченка Івана — Білоцерківщина).

Нова окупаційна влада в Україні трималася при допомозі тільки багнетів, на яких було принесено цю владу з “далекої півночі”. Цією владою вводилось в життя різні експерименти, що вдовольняли тільки московські примхи. По своїй подобі большевики наслідували всі порядки, що були за царських часів. Тільки замість старих титулів: стражників, жандармів, приставів, — дано нові: гвардійці, комісари тощо. Населення України фізично не могло виконувати всіх тих наказів, які щоденно видавалися десятками і один одному суперечив. Всяка творча українська праця при-

⁶) В. Затонський — нарком освіти України, розстріляний, як ворог народу.

⁷) З укріпленням комуністичної влади в Україні, черги стали традиційним надбанням комунізму, що його принесли в Україну москалі.

тинулася. Всю людність приневолено служити і виконувати накази московських окупантів, що спекулювали на гаслах революції і насаджували анархію. Про ту депресію приповідка-частівка говорить:

**“Окупанти-спекулянти!
Усім вам весело,
А Бкраїна наша Рідна —
Голову повісила!”**

(Записано від Д. С. — Черкащина).

Московські большевики в Україні ввели “свої” методи господарювання. Вони грабували українців і вивозили награблене в Московщину: хліб, свиней, робочу та продуктивну худобу, вугілля, залізну руду та інші вироби промисловости, яких не було в Московщині. В народі того часу була поширена приповідка-частівка:

**“Україно, Україно!
Нащо ж хліб віддаєш?
Незабаром, Ненько рідна,
Сама з торбою підеш!”**

(Записано від Григорія Кравця — м. Запоріжжя).
Або:

**“А советська власть
До всього добралась:
До корів, до биків
І до бабських сундуків!”**

(Записано від К. П. — Пирятинський повіт).

А для того, щоб не було спротиву місцевого населення в Україні, окупанти ввели так звані “воєнно-революційні” суди (потім ЧеКа). Всіх українців, які не підтримували окупаційної влади, — заарештовували, масово розстрілювали та вивозили на заслання. Всі тюрми, що були в час революції знищені, окупанти відремонтували і використали їх для нищення українського народу, що активно поборював большевизм

Про послідовність московського імперіялізму в Україні яскраво свідчить ось ця приповідка-частівка:

**“Гей, яблучко —
На зеленій вітці,
Україна ж моя —
У московській клітці!”**

(Записано від Макаренка Петра — Ізюмщина).

Українська Центральна Рада заключила 9 лютого 1918 року Берестейський мировий договір з центральними державами (Австрія, Німеччина, Туреччина і Болгарія). В той час большевицька Москва проводила агресивну війну проти України і тому Українська Центральна Рада змушена була заключити там же воєнно-союзний договір з Німеччиною і Австрією. Цим договором зобов'язувались Німеччина і Австрія дати свою військову поміч, щоб разом з військами Української Народної Республіки прогнати московсько-большевицькі орди з України. Про цю умову большевицька преса наробила багато крику і тому населення вже бачило настрій тієї влади, що її “принесли на багнетях” ... Характеризуючи ту політичну подію в історії України, народня приповідка-частівка говорить:

**“Гей, совітська власть,
Голову звісила,
Як Петлюра прийде —
Буде десело!”**

(Записано від Ол. Комарівського — Барвінківський повіт на Харківщині).

Весною 1918 року австрійсько-німецькі війська разом з українськими викинули большевицькі орди за межі нашої Батьківщини. Про цей спільний похід армій та панічну втечу московських комісарів, народні приповідки-частівки говорять:

**“Утікайте комісари,
Із комуною —**

**Гайдамаки до нас йдуть
Із Петлюрою!"**

(Записано від Сахна Олександра — Лубенський повіт на Полтавщині).

Або ось другий варіант:

**"Комуністи-москалі,
Де ваша комуна?
Що ж ви будете робить,
Як прийде Петлюра?"**

(Записано від Яценка Т-и, Конотопський повіт на Сумщині).

По очищенні української території від московських окупантів, наш народ з полегшенням зітхнув і починав братися до творчої праці, вважаючи, що вже не посміє більше нападати на Україну сусід з півночі і, що його ненависна влада більше вже не вернеться:

**"Я на бочці сиджу,
Бочка котиться —
А совітська влада
Не воротиться!"**

(Записано від Онищенка Степана — м. Богодухів на Харківщині).

А інший варіант говорить:

**"Мошенники й шалапути
На Україні в нас були,
Хліб і золото забрали,
Та й в Московщину втекли!"**

(Записано від Івана П'ятибрата — Кременчуцький повіт на Полтавщині).

Але тогочасні союзники України — Німеччина і Австрія, побачивши багатства української землі намагалися негайно вивезти його з України. Цьому намаганню спротивилося управління Української Центральної Ради. Союзників також дратували соціальні реформи запроваджувані в Україні, для вдоволення

інтересів українського народу. І це їх напшовхнуло на шлях “закулісної гри”, — натиску на Центральну Раду, щоб змусити її віддати український хліб і промислову сировину за безцін Німеччині і Австрії. Вони також виступали проти творення української армії знаючи, що вона не допустить їх до колоніяльного панування над Україною. Для досягнення своєї цілі “союзники” вирішили підтримати пляни Павла Скоропадського про введення гетьманату в Україні. Німці роззброїли в Києві більшість українських військових частин, заарештували частину міністрів і вдосвіта, 30 квітня 1918 р., зроблено державний переворот. При перевороті було використано старшин б. московської царської армії, які були в Києві, а також було обсаджено німецькими військами всі урядові приміщення м. Києва. Генерал царської армії, Павло Скоропадський, проголосив себе гетьманом України. Гетьманом було використано всі чужонаціональні елементи в нищенні республіканського ладу в Україні, а чужинці, зокрема московські реакціонери, іншли на службу до гетьмана, щоб привернути в Україні такий лад, який був в дореволюційній Московщині.

Режим гетьмана П. Скоропадського був не чим іншим як самозванчою диктатурою. Ця диктатура трималася тільки під захистом німецьких та австрійських військ. Влада гетьмана була тільки в Києві, а на “низах” треба було проводити міроприємства тільки при допомозі каральних загонів. Ввесь український народ був проти влади Скоропадського, а через це відбувалися повстання, зокрема селянства, що було невдоволене аграрною політикою гетьмана. 14 грудня 1918 року проголосив “ГРАМОТУ” про федерацію з Московією. Ця грамота робила Україну залежною від Московщини і це призвело до громадянської війни в Україні. Боротьбу проти гетьмана очолила Директорія

Української Народної Республіки. По стороні повстанців стали всі свідомі національно українці. Рівно за місяць часу, гетьман зрікся своєї влади і разом з німецьким військом виїхав з України. Про його семи-місячне правління Україною, народні приповідки-частівки говорять:

“Гетьман добре керував...
Керував, неначе цар,
Паперові гроші робив —
Україну він продав!”

(Записано від Семена Швачки — Крелевецький повіт на Чернігівщині).

А ось другий варіант:

“Німці в нас були
Із гетьманом вкупі,
Хоч недовго побули —
А все ж... душоуби!”

(Записано від Дмитра Пастушенка — Барський повіт на Поділлі).

Всенародне повстання проти гетьмана Скоропадського очолив Симон Васильович ПЕТЛЮРА. Українські Січові Стрільці під командою Євгена Коновальця являлися основою повстанчої армії. Бувші союзники були викинені за межі України, але в той же час московські агенти в Україні робили саботажі, провокації та всякі можливі заходи для того, щоб внести розлад в середину українського народу. Цей стан в Україні намагалися використати московські імперіялісти і почали свій новий наступ, прикриваючись своїми соціальними гаслами і зручно використовуючи невдоволення серед народу спричинене соціальною політикою гетьмана Скоропадського. Симон Петлюра став єдиним пострахом для москалів, що з армією Української Народної Республіки боронив незалежність України.

Про Симона Петлюру серед народу були поширені приповідки-частівки:

**“Я на бочці сиджу,
Під бочкою слизько,
Утікайте москалі —
Бо Петлюра близько!”**

(Записано від Ткаченка Степана — Кролевецький повіт).

Інший варіант говорить:

**“У Києві дощ іде,
У Голтаві слизько, —
У тікайте комісари,
Бо Петлюра близько!”**

(Записано від Семена Богуславця — Ковалівський повіт).

Або ще:

**“Налетіли гайдамаки
Із Петлюрою —
Ховаються комісари,
Поза мурами!”**

(Записано від Микити Сліпця — Борзенський повіт).

Під натиском переважаючих сил комуністичної Москви, армія Української Народної Республіки відступила в напрямку Кам'яння Подільського. Москалі знову затоплювали в крові здобутки української державності. Десятки тисяч українського народу було розстріляно. Народ вірив, що Українська Армія на чолі з Головним Отаманом Симоном Петлюрою ще вернеться і визволить з-під влади “освободителів” та покарає належно совітських комісарів. Народ співав приповідку-частівку:

**“Комісар молодий,
Рано женишся!**

**Як Петлюра прийде —
Де ж ти дінешся?"**

(Записано від Коваленка Івана — Савинський повіт на Харківщині).

Інший варіант говорять:

**"Дезертир молодий,
Рано женишся,
Як "отряд" прийде, —
Де ж ти дінешся?"**

(Записано від Удовиченка Сергія — м. Бориспіль на Київщині).

Український народ напружував всі сили, щоб вибороти собі незалежну державу знаючи, що тільки у власній державі буде забезпечена повна свобода і волевиявлення народу. І тому, все, що було найкраще, національно-свідоме, йшло до українського національного війська, щоб власною кров'ю боронити Українську Народну Республіку від її ворогів. Дівчата й жінки, що мали своїх чоловіків чи наречених в національному війську, — були горді з того і працювали втилу для зміцнення народоправного порядку, даючи цим самим надхнення воякам в боротьбі з ворогами.

**Я на бочці сиджу,
З неї бода ллється —
Десь мій милий далеко,
З кацапами⁸⁾ б'ється!"**

(Записано від Григорія Г-ця — Малодівицький повіт на Чернігівщині).

Або:

**"Гей, яблучко,
Красна полсвинка —**

⁸⁾ Українці прозивають москалів кацапами тому, що вони носять бороди, подібні, як в цапів.

**Мій муж гайдамака,
А я його жінка!"**

(Записано від Т. П. — Карлівський повіт на Полтавщині).

Московські окупанти, не маючи своїх кадрів на урядові посади в Україні, випускали з тюрем уловених злочинців та інших подонків суспільства, що займали посади совітських міліціонерів, комісарів, урядовців ревкомів тощо. Всі вони ревно служили московським окупантам, знищуючи "буржуїв" та "контрреволюцію", тобто всіх тих, хто був проти цього режиму. Це на офіційній совітській термінології називається "диктатурою пролетаріату". Правда, попадали на ці керівні посади й люди, які сліпо вірили в "ідеали" комунізму, але більше було серед них яничар, що хотіли вислужитися перед московськими окупантами, що за шмат гнилої ковбаси продавали рідну матір. Гасло Леніна про те, що й "кухарка буде керувати державою" — московськими окупантами було "здійснювано" в Україні з особливим "гонором" про що свідчать тогочасні совітські приповідки-частівки:

**"Колись був я біднячок,
Й кожного боявся —
А тепер я комісар —
Ось що "достарвся"!"**

Або:

**"Колись я була прислуга,
Звали всі Ликера,
А тепер же я на фронті —
Сестра милосердна!"**

Або:

**"Колись був я біднячок
І чистив паркету, —**

**А тепер я в СОВНАРКОМІ,
їм смачні котлети!⁹⁾”**

Або:

**“Колись поваром був я,
Готовив котлети,
А тепер я надумую
Та пишу декрети!”**

На початку 1919 року Українська Національна Армія, разом з урядом Директорії, залишила лівобережну Україну, потім і столицю — Київ, і відступала в район Кам'яниці Подільського. Московські окупанти разом з українськими яничарами приспівували:

**“У вагоні Директорія,
Під вагоном територія!¹⁰⁾”**

Більшевицька агітація мала свій негативний вплив на українську армію тому, що починаючи від 4 лютого 1919 року, (коли наші війська залишили Київ) армія була в безперервних боях з московсько-комуністичними ордами.

Серед частини військ почалася деморалізація, занепад бойового духу, що в наслідок безуспішних боїв змушені були віддавати ворогам українську територію, і тому, в той час, були поширені серед частини вояків занепадницькі приповідки-частівки:

**“Гей, яблучко,
Із цибулею! —**

⁹⁾ В народному анекдоті про цигана є щось подібне до цього. Там циган говорить, що “коли б він був царем, то: в соломі б спав, сало б з салом їв і зубами чухався”.

¹⁰⁾ Цю, більшовицьку приповідку, ще й тепер, як насмішку, часто вживають наші “монархісти” і “революціонери” в поборюванні своїх противників — УНР.

**Надоїло воювати
Із комуною!**

(Записано від Степана П-ка — Проскурівщина).

Або:

**“Ліпше дома на морозі,
Як на фронті при обозі.
Ліпше дома ціпом хляпать,
Як на фронті курком ляпать!”**

Ще інший варіант говорить:

**“Ліпше дома дівчат мацать,
Як на фронті курком клацать!”**

Літом 1919 року з'єдналася Українська Галицька Армія з Армією Наддніпрянською і разом вирушили в протибольшевицький похід в Україну. Наддніпрянська армія скріпилась своїм числом, а основне, піднялася її боездатність. Обидві армії були пройняті бажанням спільної боротьби з большевизмом. В надзвичайно тяжких обставинах армії почали свій наступ проти большевиків, що тримали в своєму посіданні майже всю Україну, за винятком півдня, де оперував царський генерал Денікін. Про ту боротьбу нашого народу говорять приповідки-частівки:

**“Пароплав стоїть
В голій пристані,
Будем рибу годувать
Комуністами!”**

Або:

**“Пароплав іде,
Дим пускає кольцями.
Будем рибу годувать —
Комсомольцями!”**

(Записано від Миколи Шелеста — Харківщина).

В іншому “варіанті” слово “комсомольцями” замінено “добровольцями” (себто білогвардійцями з-під команди генерала Денікіна).

Або:

**“Пароплави пливають
Та все парами,
Будем рибу годувать
Комісарами!”**

(Записано від Петра Ш-ка, — Васильківський повіт, Київщина).

Перед організованим наступом українських армій московські окупанти панічно відступали. Хоч українські армії в той час були забуті усім світом, не мали достатньо зброї ні амуніції, але, з'єднані спільними ідеями, творили чудеса в боях з переважаючими силами большевиків. Про втечу большевицьких ватаг в народі співали:

**“Сади цвітуть,
Осипаються, —
Комуністи утікають,
Спотикаються!”**

(Записано від Панченка Миколи — Сквирський повіт на Київщині).

А Симона Петлюру, що був у авангарді того наступу, в народі звеличувалося, як вірного сина народу, що йшов визволяти народ з московської неволі:

**“І шумить, і гуде,
Сам Петлюра іде, —
За Україну свою
Силу війська веде!”**

(Записано від Швидченка Василя — Козятинський повіт, Вінниччина).

Населення українських еіст і сіл з сльозами радості зустрічало наших вояків, що звільнили їх від насильного панування дикої московської орди. Ці московські орди в Україні зробили страшний господарський хаос, що на їхній мові називалося “воєнним комунізмом”. Забрали все, що могли, від українського на-

роду при допомозі зброї і вивозили в Московщину. Тому наш народ так широко зустрічав змучених, босих і голодних, рідних вояків українських армій. Народ був підбадьорений цим сміливим рейдом і тому була поширилась приповідка-частівка:

**“Гей, яблучко,
Під акацію, —
Вибивай москалів
І спекуляцію!”**

(Записано від Ч. П. — Уманський повіт на Київщині):

На території зайнятій ще московськими окупантами відбувалася спекуляція на “велику скалю”. Найбільшими спекулянтами там були самі комуністичні вельможі, комісари та члени їхніх родин. Про це красномовно говорить приповідка-частівка:

**“Я на бочці сиджу,
Під бочкою склянка —
Мій муж комісар,
А я спекулянтка!”**

(Записано від Віктора Голуба — Чигиринський повіт).

Об’єднані українські армії, що наступали на Київ, змушені були на здобутій території відновлювати українську владу та оздоровлювати всі галузі народного господарства, проганяючи скрізь комуністів і спекулянтів. Особливі заходи було вжито для ліквідації спекуляції. Спекулянти не мали вже такого поля діяння, як це було раніше, тому, що села почали доставляти продукти харчування в міста.

**“Спекулянт, спекулянт,
Чого задаєшся?
Раз, два — спекулянт,
Втретє попадешся!”**

(Записано від А. К. — Вінниччина).

Або:

“Коли був я кондуктором
Пив сирії яйця.
Тоді були спекулянти —
Скрізь “безплатні зайці!”^{1*})

(Записано від Чепурного Михайла — м. Дарниця на Київщині).

31 серпня 1919 р. українськими арміями було взято Київ. Але коли було Київ очищено від московських більшовиків, під охороною білих прапорів, як “союзники”, ввійшли до Києва денікінці. Вони підняли чорносотенців Києва в боротьбу проти української армії. Наша армія на це не була приготована. Армія почала відступ. Тут був початок трагічного кінця. Армії були оточені ворогами, а вдалося ще нищили армію: тиф, голод, холод та відсутність найнеобхідніших медикаментів і амуніції. Генерал Денікін, будучи командувачем добровольчої армії на півдні, вирішив перше розправитись з українським національним рухом, а потім вже йти на Москву. В цій боротьбі він розпорочив свої сили і не досягнув своєї мети. В боях з українською армією Денікін втратив свої найкращі частини. На Кубані ним було заарештовано уряд і декого було повішено. Така нетерпимість до національних рухів привела Денікіна до того, що Кубанські козаки відкрили (покинули) фронт і дали дорогу більшовикам. Сам Денікін в Україні вводив страшні, дореволюційні порядки, бажаючи реставрувати “єдиную і недемітую”. Про боротьбу українського народу з Денікіном і його терором народні приповідки-частівки говорять:

^{1*})Зайцями звуть тих, хто їде без квитка поїздом.

**“А Денікін як прийшов
Хотів панувати, —
Свої гроші розпустив,
Щоб царські забрати!”**

(Записано від Івана Лищенка --- Лохвицький повіт).

Або:

**“Офіцер молодий,
А погон біленький —
Утікай з України,
Пока ще ціленький!”**

(Записано від Радченка Петра — Харківщина).

Розгубивши свою армію в боротьбі з “сепаратістами”, Денікін поспішно втік за кордон з рештками своїх недобитків. Вслід за ним ішли “впогоні” не “сепаратісти”, а свої “єдинокровніе” рязанці, москвичі й інші “с дальокого севера”.

**“Іде Троцький на свині,
Ленін на осляті,
А Денікін відступає,
Думає, — козаки!”**

(Записано від Яременка Семена — Чернігівщина).

Денікінська армія в Україні винищувала місцеве населення, відновлюючи старі, дореволюційні, порядки. Розстрілювано всіх тих людей, що були в українських установах, а ще більше примінювалися шомполи і нагаї. Де тільки знаходили українські книжки в приватних чи публічних бібліотеках, — знищували їх у варварський спосіб, а людей, в яких це знайдено, тяжко карали. Така білогвардійська політика була тільки на руку большевикам. І большевики це дійсно використали в боротьбі з денікінцями. Український народ побачив, що всі чужинці, або їхні наймити, що приходять в Україну, то це відбудовувати її, а лише руйнувати і використовувати в своїх колоніальних ці-

лях.

**“Наша рідна Україна,
Як нещасна вдова, —
Хто не прийде її сватать
Грабить її добра!”**

(Записано від Миколи Лапенка — Роменський повіт).

Жорстокі роки війни і революції в Україні дуже захитали основи народної моралі. Та й не диво! Бо по нашій землі пройшло дуже багато армій і “влад”. Наша Українська Народна Республіка була владою українського народу і тому тільки йому й служила, дбала про своїх горожан і стояла на моральному авторитеті свого народу, будучи народоправною владою. Влади — большевицька і білогвардійська приневолювали наш народ служити цим окупантам, придушуючи всякий вільний розвиток життя, спираючись виключно на силу зброї. Трудно було відрізнити “нормальне від ненормального”. В цьому були зацікавлені наші вороги, і дуже тішились витвореним станом в Україні. Про це виразно говорить народна приповідка-частівка:

**“Україна, Україна,
Що за нація?
Тільки й знає — самогон
Та спекуляцію!”**

(Записано від Євченка Данила — Коропський повіт на Чернігівщині).

Поруч з спекуляцією і самогоноваренням розвивався і бандитизм по деяких селах України. На селах було багато зброї привезеної солдатами з фронту, або залишеної відступаючими військовими частинами. Багато уголовних злочинців, були комуністами випущені з тюрем і в більшості були взяті на “службу”. А ті, що небули взяті на “службу”, пішли на село і про-

довжували своє старе "ремесло", тільки на цей раз вже зо зброєю в руках. Найбільше давалися в знаки ці злочинці заможним селянам. Вони вибивали вікна в хатах і всували туди лопату на те, щоб господар поклав гроші, кажучи: "Клади гроші на лопату, щоб не рипатись у хату". Про цю "лопату" в ті часи була поширена народна приповідка-частівка:

**"Як ізникла Українська влада,
А совітська ще не прийшла, —
І лопата по хатах багатих,
По вікнах гуляти пішла!"**

(Записано від Коваленка Михайла — Недригайлівський повіт).

Багато лиха завдали нашій національно-визвольній революції різні амбітники, отаманчики, а зокрема, анархіст Нестор Махно. До 1918 року Махно плутався між московськими анархістами і більшовиками. В 1918 році Махно відступив з України на Донщину разом з більшовиками. Московська Чека у квітні того ж року розгромила організацію анархістів, але Махна москалі толерували і використали його в своїх цілях в Україні. В Москві він мав побачення з Свердловим і Леніном. При допомозі більшовиків, літом 1918 року, Махно з фальшивим паспортом (дістав його від українського комуніста Затонського) повернувся в Україну і почав підіймати селянські повстання проти не-нависної влади гетьмана Павла Скоропадського. Махно намагався силами самих селян розв'язати соціальну проблему, без участі всіх інших суспільних верств українського населення в революції. Після повалення влади гетьмана Махно недопускав ніякої влади. Він зформував своє військо з малосвідомих селян, різних одчайдухів та криміналістів, що їх звільнили з тюрем в час революції. Він одночасно виступив проти більшовиків і проти Української Центральної Ради, яку

вважав за шовіністичну, що "потоптала ідеали революційного селянства".

Серед збройних ватаг Махна були поширені приповідки-частівки, що "підносили авторитет Батька":

**"Гей, яблучко, —
Із листочками,
Іде батько Махно,
Із синочками!"**

(Записано від Литвина Назара — Кахівський повіт).

Або:

**"На столі стоїть тарілка,
А під нею виноград,
Обманув Махно Росію,
А Григор'єв Петроград!"**

(Записано від Олексенка Віктора — Херсонщина).

Махно намагався знищити взагалі централізовану владу і українську і московську, окупаційну. Що більше, він хотів "підпорядкувати" собі армію і уряд УНР! А коли цього не міг здійснити, тоді розпочав боротьбу з українським національним рухом. Скрізь, куди проходила його армія, немилосердно (на рівні з большевиками) винищував фізично представників української національної влади. В свідомості тих ватаг, голловорізів, було уявлення, що хто відбудовує Україну, той — "буржуї", а буржуїв треба грабувати і нищити. Сам Махно не вмів і не хотів говорити українською мовою. Девізом його ватаг було: "Бий красних, щоб білили і білих бий, щоб красніли!"

**"Я на бочці сиджу,
Мені усе видно —
Махно ріже буржуїв,
А Петлюрі стидно!"**

(Записано від Шевченка Трохима — Носівський повіт).

Свій збройний рух, говорив Махно, підіймає на захист українського селянства, але в дійсності цей анархістичний рух був чужий для українського народу і зокрема селянства, а через це його "влада" не поширилася далше Гуляй-Поля (хоч його ватаги гасали по території майже всієї України). Махнівщина стала пострахом для всього українського народу, яка переродилася в звичайний бандитизм. Державно-творчий рух в національній революції був очолений Симоном Петлюрою, і тому він прославлений в народних піснях, переказах, легендах, як вірний син українського народу. Рух Махна був руйнінський, бо був спрямований на знищення нашої державности. Про ці два протилежні рухи народна приповідка-частівка говорить з боєм на серці:

**"Одна гора високо,
А другая низько —
Хоч Петлюра ще далеко,
Зате Махно близько!"**

(Записано від Романченка Федося — м. Суми).

Цей анархо-бандитський рух був започаткований з ініціативи московських большевиків, хоч дещо був "відхилився" від комуністичних догм, знищуючи потім большевиків на своєму шляху (відомо було про знищення продотряду Железнякова під Херсоном), а потім пішов на співпрацю з большевиками і допоміг совітським дивізіям комісара Фрунзе взяти Перекоп і Крим від Врангеля.

Тогочасні керівники українських комуністів П'ятаков, Раковські, Скрипники і К^о. допомагали москалям окупувати Україну. Вони думали, що большевики створять Україну і скажуть їм "керуйте і наслоджуйтеся". Але так не сталося, бо Москва мала свої імперіялістичні пляни. Цих плянів москалі не могли відразу здійснити, тому, що після невдачі визвольних:

змагань українські частини ще довго продовжували протисовітські повстання. І тільки відповідно укріпившись в Україні почали винищувати все, що було проти імперіялістичних зазіхань Москви (в тому числі і українських комуністів). Приповідка-частівка говорить про завершення московських плянів:

**“Гей, яблучко,
Наливається!
Москаль всіх загнуждав,
Тай катається!”**

(Записано від Петра Борща — Полтавщина).

На протязі всього існування окупаційного московського режиму в Україні, народові добре далися в знаки різні московські імперіялістичні експерименти, що, про людське око, прикриваються різними федералізмами та інтернаціоналізмами препарованими в Москві. Народні приповідки-частівки з часів визвольних змагань наочно показують, як поводитись і поведяться москалі в Україні.

Період нашої національної революції в Україні в роках 1917-21 добре відображений в усній народній творчості і зокрема в приповідках-частівках. Тогочасні приповідки-частівки подають вичерпну характеристику національного, соціального, політичного і культурного життя в Україні. Ці приповідки-частівки створювались самим народом і вживались, як засіб до пробудження і мобілізації всіх засобів у боротьбі з окупантом. Під їх впливом народжувались нові піднесення до боротьби в обороні українського народу за своє природне право жити державним життям на своїй власній землі. Приповідки-частівки в час визвольних змагань були найбільш поширеним видом народної творчості в Україні. Своєю тематикою, мовою, змістом і висловом політичних поглядів — були чисто українськими. Вони були складовою частиною

ідейної зброї в руках нашого народу для боротьби, яка відбувалася на два фронти: проти білих і червоних московських імперіялістів та їхніх агентів в Україні, що баламутили народ, намагаючись розкласти його з середини.

Московський вчений проф. Д. Зеленін цей вид народньої творчості (частушкову форму) відносить на початок 16-17 ст. Хоч він і зробив цю свій висновок на основі студій українського матеріалу, але він є невірний і пройнятий тенденціями московського месіянізму. ЦЯ ФОРМА НАСМІШЛИВИХ І ВЕСЕЛИХ ПІСЕНЬОК, РОЗМІРУ КОЛОМІЙКОВОГО ВІРША, В УКРАЇНІ ВІДОМА ЯК ОДНА З СТАРОДАВНИХ ПІСЕННИХ ФОРМ, ПРО ЩО Є ДОВІДКИ НАШИХ ВИЗНАЧЕНИХ ВЧЕНИХ ІСТОРИКІВ ЛІТЕРАТУРИ, ЩО ВІДНОСЯТЬ ЇХ ПОЧАТОК ЩЕ В ДОХРИСТИЯНСЬКІ ЧАСИ.

Ці приповідки-частівки є відмінні від інших пісенних форм тим, що вони коротенькі, уривчасті, але в дуже стислій формі — в чотирьох рядках дають вже викінчений образ певної людини, чи характеристику політичного явища, чи якоїсь громадської події. Це вісеньки, які своєю тематикою охоплюють все народне життя, починаючи від щоденних буднів народу і кінчаючи критичними оцінками всіх політичних і громадських явищ під окупаційним комуністичним режимом. Їх вживала і вживає наша молодь на вулицях, забавах та різних гулянках, як приспів.

Але я маю на увазі приповідки-частівки, що мають політичну цілеспрямованість, що відображають героїчну боротьбу нашого народу (її армію і державних провідників України) з нашими споконвічними ворогами, що були в той час представлені імперіялістичною Москвою в особах царів, Керенських, Леніних, Троцьких, Денікіних і їм подібних катів, що нищи-

ли Україну. Наш народ висміяв їхні міроприємства і боротьбу з Україною, подавши це в сатиричній формі.

Частівки-приповідки мають ту перевагу над іншими піснями, що вони досить швидко відкликаються на всі суспільно-політичні події, що проходять в житті народу. В них відображено правдивий образ поневоленого стану нашого народу, визвольні ідеї і погляд народу на ту чи іншу подію в житті. В тих умовах жорстокої дійсності створеної окупантом — серед моря крові, сліз і народного страждання, знаходяться люди, що дають гумористичну оцінку тих заходів окупанта, що ними намагається вирвати українську душу з народу.

Неправий український вчений, академік А. Лобода, який вказує на те, що короткі пісні (приповідки-частівки) визвольних часів були поширені в Україні під впливом “великоруським” і мова в них московсько-українська, дослівно кажучи: “В надзвичайному поширенні на Україні коротеньких пісень недавніх часів чималу вагу безумовно мав великоруський вплив: мова таких пісень і в нас здебільша українсько-російська, як не зовсім російська”¹²). Українські приповідки-частівки існували і були поширені у всій Україні ще в ті часи, коли не існувало отого “великоруського впливу”, маючи чисту українську мову. Треба було бути “всередині” українського народу, серед селян, робітників українських, а також серед не збільшевиченої молоді, здружитись з ними, щоб вони були певні з ким мають справу, а потім прислухатися до того багатства думок висловлюваних в отих коротеньких пісеньках — приповідках-частівках.

¹²) Акад. Андрій Лобода “Від частушки до пісні довгої”. Етнографічний вісник книга 7, Київ 1928 р.

Звичайно під окупаційним комуністичним режимом інакше говорити і писати не можна через отой “великоруський вплив”, тому, що московський народ — “найкультурніший в цілому світі”. (Це ж вони винайшли: радіо, телефон, пароплав, літак і т. д. і що геніяльний Стакін є найкращий мовознавець?!).

Отже треба мати ще на увазі той факт, хто збирав ці матеріали, тоді стане ясно, що згідно “інструкцій” НКВД правдиве слово народу в тих пісеньках не допускалося до друку в збірниках, тому, що це на їхній мові називається “контрреволюцією”. Частина збирачів цих приповідок-частівок просто фальшувалась з наказу комуністичної партії і її вірних вислужників. Щоб видобути той матеріал правдивий, сказаний народом від щирого серця, треба було знати соціально-політичні відносини в Україні. Народ тримався і тримається замкнуто, одне говорить, а інше думає. Це тому, що в наслідок провокацій агентів НКВД, старші люди і молодь в Україні не довіряють ні активі совіському, ні комсомолові, ні тим московським зайдам, що поселилися на території України. Адже за цю форму народної творчості найбільше було знищено тих людей, що розповсюджували її. А вони ж такі легенькі для сприймання, що тільки хтось проспівав десь на Харківщині, так через деякий час їх можна було почути на Чернігівщині, Одещині, Донщині. Але передаються вони в народі пошепки, не на повний гідос, і оглядаючись, чи немає поблизу провокатора НКВД. Створюються такі приповідки-частівки людьми з великим життєвим досвідом, людьми, що багато бачили, чули і пережили, або енергійною молоддю, що дістала добре українське виховання в родині, і навчилася дивитись на життя не так, як навчали комуністи. Така молодь створила правдиві українські приповідки-частівки з темного щоденного життя

поневоленого народу в протилежність розголошуваннх комуністами московських, імперіялістичних. Існують в Україні і московські приповідки-частівки, але вони поширені серед московських колонізаторів: НКВД, армії, московської людности, що живе в Україні. Московські приповідки-частівки є чужі для нашого народу, що тільки й вихваляють московський імперіялізм та комуністичну диктатуру. Але переважна більшість цих приповідок-частівок є вульгарні своїм змістом і розповсюджуються в Україні московськими зайдами навмисне, щоб деморалізувати наш народ, а зокрема молодь. Ось ці загальновідомі московські "перли" в Україні:

"Не ругай мене мамаша
За помаду, за духі,
Вийду замуж за монаха
Он замоліт все грехі!"

"Ех, яблучко,
На тарелочке —
На Україні большою
Нет уж ц—чки!"

"Если хочеш взять развод,
Поезжай на станцію,
Здай жену свою в багаж,
Потерай квітанцію!"

Такі приповідки-частівки є засобом до побутового розкладу молоді, що стає безвольною і йде на службу московських імперіялістів. Ці яничари почитують тільки дух московської руїни, а все українське оплюгавлюють всіма доступними їм методами.

Але народ не сприймає московської пропаганди "до глибини душі", а по своєму думає, дивиться і говорить тільки в товаристві своїх близьких друзів. В

цих приповідках-частівках захована чиста українська мова, а не московська, а коди "імпортувалися" "свіжі" московські частівки, тоді нашим народом створювалися нові, або перероблювалися їхні, що своїм змістом були цілком протилежні московським. Через це в приповідках-частівках відображено всю багатострадну історію нашого народу, не тільки визвольні змагання 1917-21, але й пізніші часи розкуркулення, колективізації, а також і інші злочини московських комуністів — знайшли свою оцінку в народних приповідках-частівках. Дехто з українських вчених під совітською окупацією вважають, що наші приповідки-частівки творилися під московським впливом, що вони там були більш поширені в період до першої світової війни (А. Лобода, Ів. Капустянський, Савченко). Але коли глянути не тільки в передвоєнні роки, а й ще далі, то ми знайдемо в Україні також протимосковські приповідки-частівки ще з перших років поневолення України Москвою, які своїм змістом нагадують нам про поразку гетьмана Івана Мазепи в бою під Полтавою після якого москалі почали нищити все, що мало українські національні ознаки.

Від того часу іде систематичне поневолення і грабування України всіма московськими царями і царятими. Вже в ті часи була поширена приповідка-частівка, що говорила про грабунки Москви і москалів:

**"Москалики, соколики,
Поїли наші волики,
Як повернетесь здорові —
То заберете ще й корови!"**

(Записано від Оль Степового — Одещина).

Для втихомирнення поневоленого українського народу, московські імператори поставили на постій свої військові частини, так звані "гусарські", які на той час носили досить дивну уніформу і вже своїм зов-

пішнім виглядом застрашували місцеве населення. Але й тоді наш народ висміяв їх в своїх дотепних приповідках-частівках:

**“Гусарине чорновусий,
Чого в тебе кафтан куций?”** і т. д.

Слід також відзначити, що приповідково-частівкова форма народної творчості поширена в усіх слов'янських народів, а під сучасну пору вони набувають виразний протимосковський зміст. В них говориться про поневолення їх народів, про безсоромні грабунки Москви і денационалізацію поневолених слов'янських народів “старшим”, “великим”, “братнім” московським народом. Загляньмо до наших сусідів і прислухаймося ближче до змісту їх приповідок-частівок. Білоруський народ, що поневолений москалями і перебуває вже довгі роки в постійній боротьбі з окупантом, “дякує” за ошчасливлення його московським совітським режимом, що дав “шасливе життя під проводом братнього московського народу”. Білоруси співають:

**“Із бульби хлеб,
Із бульби каша —
Пропадзі ти
Доля наша!”**

(Записано від В. Яськевіча — Смоленщина).

Найбільше відчули помилки своєї приязні з москалями — це словаки і поляки, які ще до часів другої світової війни не мали нічого спільного з московським большевизмом. Вони, у своїй наївності вважали, що це “брати слав'яне”. Але коли московські імперіялісти закріпили в Словаччині “народню демократію”, тоді словаки цілком зрозуміли “соціалістическое содержание” трохи замаскованої московської диктатури, виконавцями якої є Готвальд і К^о. Словаки співають:

**“Nema cukru — sacharina,
Nema masla — margarina,
Haj, husiczki, haj,
Oj, sovětskij raj!”**

(Записано від Георга П-ка — м. Лучінець).

Про московське мародерство досить влучно говорить напис у Варшаві на пам'ятнику московським воїнам, що загинули 1944 року в здобутті Варшави. Хтось був дуже хоробрий і на цей пам'ятник прив'язав попутний стінний годинник і ровер. Там же був і напис:

**“Маеш часи
І “машину”,
Тікай в Москву
С-вий сину!”**

(Записано від Тадея Желковського).

Німецькі втікачі з східної зони Німеччини, що втікають на Захід від сталінської диктатури, оповідають двомовний дотеп про “вищість” москалів і їхні культурні потреби щоденного життя в окупованій Німеччині:

**“Баба, водка, ур —
Дас іст русіше культур!”**

Отже ці приповідки-частівки сусідніх народів свідчать нам про те, що ці сюжети перемандрують від одного народу до другого, де є національне і господарське становище цих народів подібне до українського. Всі без винятку слов'янські народи, подібно до словаків, співають і поляки про совітську маргарину і сахарину і трудно встановити хто в кого запозичив цей сюжет. Ясно тільки одне, що обидва ці народи страждають під московською окупацією і всіма можливими способами борються за своє визволення. Ось

для прикладу польський варіант приповідки-частівки про маргарину і сахарину:

**“Pierwszy tydzień — margaryna,
Drugi tydzień — sacharyna,
Trzeci tydzień — bony dajon —
Czwarty tydzień... zabierajon!”¹³⁾**

Характерно відзначити, що всі слов'янські народи в своїх приповідках-частівках оспівують жорстокість, нахабство, підступство і некультурність москалів. Як бачимо, всі ці приповідки-частівки є цілком відмінні від московських своїм змістом. Московські, переважно вульгарні й імперіялістичні, зафарбовані білочервоним месіянізмом. Приповідки інших слов'янських народів (в тому числі й українські) оспівують долю пригноблених народів, їхню боротьбу за незалежність та постійні грабунки ненажерливої Москви.

Всім відомо, що на території окупованій Московою, невільно висловлювати своє невдоволення існуючими порядками. Можна тільки їх вихваляти. І тому правдиве слово українського фолкльору переслідуються московськими окупантами. Московські комісари в Україні кричать, що вони “освободителі” українського народу від капіталістичного рабства, що за це мусять бути вдячні українці “великому” московському народові. Тобто мусять бути вдячні за московський імперіялізм.

За межами СССР біла московська еміграція використовує непоінформованість західного світу і також “доказує”, що москалі не імперіялісти.

Українці дали б собі з ними раду, коли б не інтервенція червоно-московських полчищ Муравйова та інших, що при допомозі зброї насадили совітську вла-

¹³⁾ Записано від молодого польського втікача
Tadeusz Malewski

ду. Совітська влада тримається й тепер в Україні тільки при допомозі терору НКВД. Розглядаючи народні приповідки-частівки з часів нашої національної революції ми знаходимо там дійсні думки і бажання нашого народу, які повністю розкривають Юдину писанину большевиків та білих московських емігрантів. В період нашої національно-визвольної боротьби 1917-21 років наш народ, без допомоги зовнішнього світу, відновив був своє державне життя і боронив його всіма можливими засобами перед червоними і білими московськими імперіялістами. В майбутньому зуларі двох світів — московський імперіялізм буде знищений і на його руїнах постануть держави вільних народів, а серед них і Україна, що понесла величезні жертви в боротьбі проти московського імперіялізму за своє національне визволення.

Este libro se terminó de imprimir en el mes de
Febrero de 1953 en los Talleres Graficos
"Champion" — Joaquín V. Gonzalez
2375, Buenos Aires, Argentina.

